

Дејство стечаја у погледу стечајног дужника

Др. Велизар Митровић
проф. Универзитета

Још у добу римског права личност презадуженога трпела је врло много; у случају *missio in bona**, он је био *infam*, а само путем *cessio bonorum***) он је могао избећи инфамију, па и то у Јустиниановом праву беше условљено захтевом: да се презадужени оправда, да он није крив за такво своје имовно стање. И доцније, кад се већ у неколико стечај формирао ипак је дејствовао примордијално на личност заједничког дужника: дејство стечаја у правцу личности презадуженога ишло је и у Новом веку до крајњих мера: слободу, част, па чак и живот губио је дужник, који није могао исплатити своје повериоце***). Све ове овако строге мере против личности презадуженога имале су очигледан смер на застраше дужнике високим казнама против злоупотребе кредита како би се кредитовање у друштву одржало.

Па и модерно стечајно право не сматра случај презадужености као допуштenu економску појаву у друштву. Опстанак кредита који је неопходан у привредном животу сматра се, да за виси и од личног понашања дужника те због тога у случају стечаја и личност његова има да трпи, како би се други дужници узели у памет, да се не упуштају уз помоћ кредита у начин живота и такве послове који могу оштетити повериоце. Разуме се овде је реч о паду у презадужено стање не злонамерно, јер се оно сматра за кривично дело и нарочито строго казни.

Напред поменуто трпљење личности дужникове у извесној мери сналази презадуженога чак и онда, кад је његов пад под стечај, последица привредних конјуктура, које он није могао ни предвидети ни избећи. Ну сем ових мера, које се према презадуженом предузимају у циљу застрашивања, трпи личност овога и услед мера, које потичу из потребе, да се стечај развије и

заврши. Из овога се види, да правно дејство стечаја против презадуженога има двојаки смер: прво, да казни презадуженог ради примера другима и друго, да олакша управо омогући свршавање стечаја.

а) Трпљење дужниково у самом стечају.

1. У праву је уопште загарантована дискретност имовног стања грађана; сем на захтев пореских власти због потребе правилног порезивања, не тражи се, управо не наморава се нико, да даје податке о својој имовини и својим дуговима. Па ипак изузетак чини се у случају отварања стечаја над његовом имовином, већ и само кад је под сумњом, да је презадужен, да покаже право имовно стање своје. Он у том циљу мора начинити списак свега што има у готову, у објектима и потраживањима а тако исто и свих дуговања својих. Па и то није све; повериоци имају права изјавити неверовање томе списку и захтевати: да он заклетвом утврди истинитост свога списка*) — дакле под претњом казне робијом за лажну заклетву. Не положи ли дужник тај списак отвориће му се стечај над имовином. И тада пошто му је стечај већ отворен биће дужан, сада по наредби суда, показати своје имовно стање и заклетвом свој исказ утврдити (§ 130 ст. пост.)

2. Из изложенога види се, да се дужнику у стечају не верује и он ће бити дужан не само открити своје имање и дугове већ и откривајућу заклетву положити; — не хтедне ли ову положити суд ће одлучити, да се дужник у затвор стави (§ 130. срп. зак. о ст.) и на тај начин од њега изнудити откривање правога имовног стања под откривајућом заклетвом. Ово изнуђење може трајати годину дана (§ 301. срп. зак. о грађ. суд. пост.).

3. Ако је дужник трговац он ће бити дужан још истог дана, чим престане плаћати, суд о томе извести, да му овај над имовином стечај отвори и на тај начин спречи, да се једни повериоци обезбеђују на штету других поверилаца дужникових. Не хтедне ли трговац извести суд о свом престанку плаћања, те суд то с друге стра-

*) По одлуци преторској од дужника одузета имовина предаје се једном од поверилаца а он откупном сумом намирује колико има остале познате повериоце.

**) Сам презадужени одступа имање својим повериоцима, да се овом деобом намире.

***) Kohler: o. c. str. 7 i Renonard: Traité des faillites.

*) Срп. Зак. о ст. пост. § 4. § 130.

не сазна и утврди, биће само због тога кажњен затвором од једног до три месеца (§ 143. зак. о ст. пост.)

Ова дужност пријављивања суду престанком плаћања пада и на јавне ортаке, који то дознаду, па чак и на сва лица, која посао руководе, било да су под непосредним надзором господара радње било да су пред влашћу опуномоћени заступници са општим цртама овлашћена. Ако су у питању акционарска друштва ту су чланови управног одбора дужни под претњом новчане казне и казне лишењем слободе известити суд о презадужености друштвеној (§§ 79. и 101. срп. зак. о акц. др.)

4. Тргозац, који је под сумњом да је презадужен (§ 145. зак. о ст.) мораће своје трговачке књиге суду поднети, предати, да овај путем вештака испита да ли је тачно казивање дужниково, да није пропао, — њему се дакле не верује и његове трговачке књиге одузимају му се ради проучавања у суду (§ 10. срп. трг. зак.)

5. Отвори ли се стечај над имовином једног презадуженог лица. то му се од тог дана одузимају право управљања и право располагања; он се физички и правно одваја од своје имовине, над којом задржава само голу својину, без права ма каквог располагања осем са оним што би, и ако би, по завршетку стечаја преостало (на пр. тестирање).

6. Ако је стечај отворен над имовином трговца, а овај није водио никако или је водио али неуредно трговачке књиге, ставиће се у затвор док се не види истрагом против њега, које кривично дело постоји: просто или лажно банкротство (§ 131. стец. пост. у вези са § 261. и 263. Казн. зак.) Појам: неуредно вођење књиге треба схватити у кривично правном смислу т. ј. тако, да се из њих не види и не може да оцени право имовно стање презадуженога*). Са овим је сагласно и мишљење Касац. суда **) који овај затвор у који се ставља стечајни дужник, који је неуредно или није никако водио трговачке књиге, не сматра као дисциплинску казну због самог невођења или неуредног вођења књига, већ као меру при отварању кривичне истраге.

Ну сем овога трговац, који трговачке књиге није водио никако или је тако неуредно водио, да се због тога не може да сазна његово право имовно стање, неће имати права на установу принудног поравнања у стечају (§ 69. зак. о ст. пост.)

7. Телеграми и писма каја гласе на име презадуженога одузимају му се, ако она садрже објашњења о његовом имовном стању (§ 44. зак. о

ст. п.). Што се тиче будућих писама и телеграма после отвореног стечаја неки законодавци (као аустр.) наређују да их суд прима па која су сасвим приватног карактере да врати кридару. Српско позитивно право не садржи о овоме никакву наредбу; истражне пак власти заводе праксу сходну § 44. ст. пост. и задржавају и ова писма, ако се садржином дотичу имовине дужникове.

8. Већ и сама сумња, да ће дужник побећи повлачи за собом његово лишење слободе. Сазна ли суд, да се дужник крије или да се спрема да бежи, наредиће његово стављање у превентивни притвор, који ће трајати дотле, док га суд не саслуша о његовом имовном стању (§ 412. с. зак. о гр. суд. пост. и § 131. зак. о ст. п.). Овај превентивни притвор може се наредити и у другом месту. Ако пак суд посумња, да ја дужник крив за које кажњиво дело из стечаја, он ће дужника и даље у затвору задржати ради истраге. По француском стечајном праву, суд у истом решењу, којим отвара стечај одлучује и о наредби: да се стечајни дужник стави у затвор или да се стави под стражу надлежне власти. (C. d. c. art 455.) Само дакле отварање стечаја повлачи у Француској и лишење слободе стечајног дужника; јер француски законодавац гледа у свакоме, који под стечај падне, стечајног кривца све догод се не оправда*).

9. Дужник, који је под стечајем, може допсти казне лишења слободе, не само за злу намеру да општети своје повериоце, када може бити кажњен до 10 година робије (§ 261. с. казн. зак.) као лажан банкрот, већ и сам начин живота и привредног делања његовог може дужника у стечају начинити кривцем за просто банкротство, које се казни до две године затвора. Тако као прост банкрот по срп. казн. закону (§ 263.) казниће се онај презадужени: 1) који је својим раскошним, прекомерним трошковима кућним и неуредношћу пао у презадужено стање био трговац или нетрговац. 2) који је своју трговину пренебрегао (дакле трговац) и трг. књиге неуредно водио, те му се неможе утврдити право имовно стање, 3) који је као трговац пропустио свој годишњи биланс правити, 4) који је нове дугове правдио и ако је из биланса увидео, да његово имовно стање не покрива ни половину његовог дуговања, 5) који је упуштао у предузаћа (грађанска) и трговину, која ни у каквој сразмери не стоји са његовим имањем; и 6) који је по отвореном стечају поједине поверитеље на штету дру-

*) Ово може имати више добрих страна: спречава дужника да не избегне казну ако је крив за банкротство, а сем тога овим се даје могућност старацима стечаја, да дужника саслушају о потребним стварима за њихов рад. в. L. Saep et R. o. c. № 2822.

*) в. § 69. под в. Зак. о стеч. пост.
**) Одлука о с. К. с. код Г. Никетића о. с. стр. 121. уз § 131. зак. о ст. пост. (бр. 2355. од 1903. бр. 14559. од 1908. и бр. 4240. од 1909.)

гих поверилаца својих подмиривао. Ма који дакле, од ових овде набројаних случаја да се нађе у правном, економском па чак и приватном понашању једног дужника, он ће за то бити кажњен, ако му се стечај отвори.

10. Отварање стечаја повлачи за презадуженога дужност: да даје обавештења о својим ранијим правним пословима. Ову дужност немачки законодавац изрично намеће презадуженоме (С. О. § 100); исто тако по аустр. стечајном праву (С. о. § 77). стеч. дужник дужан је давати обавештења стечајном управитељу о свему што је овоме потребно за вршење његовог позива. На против по француском стеч. праву мора се узети да је ово дужничково право, да расветљава своје правне послове јер се он ex lege сматра оптуженим за пад под стечај. Чак (по чл. 488. С. д. с.) ако је дужник пуштен на слободу могу га управљачи стечаја (syndics) употребити, да им олакша и разјасни при њиховој радњи; само у том случају судски орган одредиће му награду*) Ово свакако с обзиром на опште усвојено на чело стеч. права да стечај не повлачи за дужника обавезу, намораване, да ради за повериоце т. ј. да снажи стеч. масу.

По горњем питању српско стечајно право не поседује изричне одредбе и ако на два места помиње припитивање стеч. дужника. Најпре у § 41. ст. п. (при извршењу пописа имовине) каже „да ће се такође и пропалица позвати, ако је у истом месту, да куповну цену еспапа и других предмета трговину сачињавајућих ствари по својим протоколима покаже“; за овим у § 52. под 5 ст. пост. где говори о дужностим браниоца наређује овоме: „у сваком сумњивом догађају извешће од пропалица искати“. Да ли је међутим презадужени дужан на припите давати одговоре, мора се одговор посредним путем извести. Наиме одредбом § 130. с. п. постављено је опште начело дужности кридера да под заклетвом открије све своје имање, па тиме и да даје све податке и обавештења о својој активи и пасиви. Ако је се дужник одазвао наредби овој, али доцније неће да даје потребна од њега тражена обавештења, суд ће имати права, да посумња у верност његове положене заклетве или да посумња, да пред собом има кривца за друго које дело у стечају и стави ће га под кривичну истрагу.

Са овим стоји у вези питање: да ли се стеч. дужник може довести, дотерати, у место стеч. суда ако он другде станује. Гдекоји законодавац изрично на ово овлашћује суд**); где је пак предвиђена дужност стеч. дужника да даје потребна обавештења (као у Аустр. и Немачком)

*) L Caen et R. о. с. № 2821.

***) - Амерички закон од 1898. г. (Extradition of bankrupts).

за време стечаја, ово се право суда може извести. Ово ће се у српском стеч. праву дати извести из одредбе § 130 ст. п. којом се овлашћује стеч. суд да изнуди од презадуженога исказ о његовом имовном стању и заклетву на тај исказ.

11. И слобода кретања, на коју сваки грађанин има права, угрожена је презадуженоме у стечају, те му за време стечајне процедуре, није допштено мењати домицил. Немачко стечајно право као и италијанско (С. d. с. art 698) има изричну наредбу о томе: стечајни дужник само са допуштењем суда, може се удаљити из места становања.

У аустр. стеч. праву то се даје извести из одредбе § 100 по коме је допуштено шта више наредити дужнику чак домаћи притвор*) па у толико пре ово немењање домицила. У француском праву ово се изводи из опште одредбе о стављању стечајног дужника у притвор па и ако се пусти у слободу то бива под нарочитим дозволама и он за све време стечаја стоји под опасношћу да га опет затворе**) те не сме на себе навлачити сумњу удаљивањем из места становања.

У српском стечајном праву нема о овоме изричне наредбе; па ипак моћи ће се из других одредаба извести да суд може, кад за потребно нађе, наредити презадуженоме, да се не удаљава из свога домицила за време стечаја. Суд је овлашћен одредбом § 131. ст. п. да дужника стави у истражни затвор, те у толико пре може му, ако за потребно нађе, наредити, да се не удаљава из места обитаванја.

б) Трпљење дужничково изван стечаја

Личност дужника, који је под стечај пао постижу извесне зле последице и изван стечаја. Тако:

1) *Стеч. дужник губи извесна права предвиђена Грађ. и тргов. закоником.*

а) Пуномоћство, које је презадужени неком лицу дао гаси се. По § 625. с. Г. З. чим се над имањем каквог дужника „отвори стечај и објави“ одмах престају пуномоћства, која је тај дужник дао.

Овде би се могло поставити питање: кад се, у коме моменту, гаси пуномоћство т. ј. да ли са одлуком суда о отварању стечаја или кад се та одлука објави јер пом. одредба помиње оба момента?. Мора се узети овај акт, објаве стечаја, као меродаван за трећа лица; те се тако послови свршени са презадужениковим пуномоћником у међувремену између дана отварања стечаја и објаве стечаја бити пуноважни — све док се не би доказало да је поред пуномоћника и треће лице поступило mala fide, т. ј. знало за стечај отворен над имовином пуномоћничковог властодавца.

*) Dr C. Schwarz: Oesterr. Concursrecht I. str. 72.

***) L. Caen et R. о. p. № 2826.

ГЛАВНА КОНТРОЛА КАО РАЧУНСКИ СУД

Ђ. ЂУРИЋ

пом. ген. директора Држ. Правобраништва

Видовданским Уставом измењена је основна одредба чл. 179. Устава Србије од 1903. одн. 1888. год. о Главној Контроли, која је гласила: „За преглед државних рачуна постоји Главна Контрола као особено надлештво и рачунски суд,“ која данас у чл. 118. гласи „За преглед државних рачуна и надзиравање над извршењем државног и обласних буџета постоји Главна Контрола као врховни рачунски суд.“ Међутим, поред ове знатне измене у дефиницији, Главна Контрола није ни у колико изменила своје функције, које је према ранијем уставу и своме закону од 1892. год. имала, као ни правни положај и однос према другим државним установима.

За преглед државних рачуна Главна Контрола и данас постоји, као нарочита установа — особено надлештво, и као такво постоји и за надзиравање над извршењем државних и обласних буџета. Вршећи ове послове и ако по истим доноси и своје колегијалне одлуке, Главна Контрола се не појављује као суд, те је очигледно данашња уставна одредба погрешно редигована и без разлога измењена одредба ранијег Устава, која је била боља и правилна. — Главна Контрола постоји као рачунски суд само за расправу питања и спорова о накнади штете, које се прегледом државних рачуна утврде.

У чл. 1. закона о Главној Контроли од 30. маја 1922., који је донет на основу Видовданског Устава, допуњена је уставна одредба и Главна Контрола постављена као особено рачунско надлештво и рачунски суд. И ова законска дефиниција није у свему тачна, а редигована је тако, да се тешко даје разумети што се хтело рећи. Пошто је претходно у овом члану наведена уставна одредба, даље је речено: „Главна Контрола као особено рачунско надлештво и рачунски суд, отклања противзакону употребу или оштећење државних средстава, а прегледом државних рачуна утврђује њихову исправност, злоупотребе или неправилности, па с тим у вези и законску одговорност за злоупотребе и накнаду штете.“

Према овакој дефиницији могло би се доћи до закључка, да Главна Контрола као особено надлештво и рачунски суд отклања противзакону употребу или оштећење државних средстава, а прегледом државних рачуна — као врховни рачунски суд, који по уставној одредби као такав за преглед државних рачуна постоји, утврђује њихову исправност, злоупотребе и т.д. Међутим јасније је било рећи: Главна Контрола отклања противзакону употребу или оштећење државних

средстава и то: као особено рачунско надлештво прегледом државних рачуна утврђује њихову исправност злоупотребе или неправилности, а као рачунски суд утврђује законску одговорност за накнаду штете, али не и за злоупотребе, као што је погрешно речено, јер то спада у надлежност редовних иследних власти и судова.

Поред ових главних улога и задатака 1.) као рачунског надлештва и 2., као рачунског суда, Главна Контрола врши:

3. дужност државног тужиоца код Државног Савета према свима министарским решењима и указима, којима је повређен закон и државни интерес у корист појединца — чл. 26, 29. и 122. закона о Главној Контроли и чл. 21. закона о Државном Савету;

4. дужност тужиоца у име државе по свима споровима о накнади штете по рачунима, који припадају њеној надлежности — чл. 77, 80. и 90. закона о Главној Контроли, и улогу приватног тужиоца по кривичним делима против одговорних лица за злоупотребе, које учине у руковању повереном им државном имовином — чл. 26. и 51. закона о Главној Контроли;

5. Улогу дисциплинског суда за своје особље — чл. 119. и 120. закона о Главној Контроли.

6. врши надзорну власт над обласним контролама — чл. 105. зак. о Главној Контроли; и

7. као административно надлештво са надлежним министрима прописује правила, да се државно рачуноводство и упрости и усаврши — чл. 26. т. 5. зак. о Главној Контроли.

Ове многобројне и разнолике дужности показују, да се Главна Контрола не може дефинисати искључиво као рачунски суд, као што је у уставној одредби учињено, и да дефиниција закона о Главној Контроли није потпуна. Од свију ових разних улога нас овде интересује само Главна Контрола као рачунски суд,

Надлежност Главне Контроле као рачунског суда у објективном смислу одређена је у чл. 26. т. 1. закона о Главној Контроли „да суди и решава све спорове о накнади штете, која се нађе при прегледу рачуна, каса, ствари и материјала, који подлеже њеном прегледу и њеном надзору“, а у субјективном-у чл. 73. „да у редовним седницама расправља спорове о накнади штете, коју би рачунопологачи, руковоаоци или наредбодавци учинили или би јој као књиговође, контролори, инспектори и рачунопологачи допринели. Овде је било излишно наводити поред рачунопологача и руковоаоце, јер су то синоними — чл. 62. закона о Државном Рачуноводству.

Закон о Главној Контроли пун нетачности и противречности то показује и у пропису чл. 26. тач. 1. по коме се њему у надлежност ставља и суђење по споровима због накнада штета, које се нађу при прегледу и оних рачуна који подлеже њеном надзору. Преглед ових рачуна треба по чл. 97. да врше надлежне обласне контроле, које подносе тужбе за накнаду штете, не Главној Контроли, већ надлежним редовним судовима — чл. 102. Обласне Контроле нису ни до данас образоване, а до њиховог образовања њихову дужност привремено врши, управо треба да врши, Главна Контрола — чл. 127. те се појављује питање: ко је данас надлежан за суђење тих спорова због штета, констатованих прегледима рачуна самоуправних власти, установа и корпорација са сталном државном помоћи, прквених и манастирских, извршеним изузетно од стране Главне Контроле. Али пошто Главна Контрола врши редовни преглед државних рачуна само у незнатној мери, а редован преглед ових рачуна апсолутно и не врши, то се ово питање појављује само теоријски. Ми налазимо, да су за расправу ових спорова и данас, и кад би Главна Контрола вршила преглед ових рачуна, надлежни редовни судови, јер према чл. 127. Главна Контрола је позвана, да врши само оне дужности, које су додељене обласним контролама, а не и оне, које су додељене редовним судовима. Изузетно „Главна Контрола има право кад год за потребно нађе, да врши преко својих органа непосредно преглед рачуна и материјал власти и установа које подлеже обласној контроли — чл. 105. „Према овоме могло би се схватити, да се надлежност Главне Контроле као рачунског суда изузетно проширује и за расправу спорова због накнаде штете, која се констатује по рачунима, који подлеже њеном надзору. Овакво тумачење има ослоња у чл. 26. т. 1. по коме Главна Контрола суди и решава све спорове о накнади штете, која се нађе при прегледу рачуна, каса, ствари и материјала, који подлеже — и њеном надзору.

Међутим ова одредба о непосредном прегледу рачуна и материјала власти и установе које подлеже обласној контроли донета је првенствено у циљу вршења што потпунијег надзора Главне Контроле над обласним контролама, ради констатовања не само исправности рачуна и материјала, већ, правилности рада обласних контрола, и затим кад се потреба за то нарочито укаже. Зато смо мишљења, да и у овим случајевима расправу тих спорова треба и поред прописа чл. 26. т. 1. поверити редовним судовима, који су по правилу надлежни за расправу свију сличних спорова, јер се одговорна лица по свима, треба да поставе у један исти правни положај, а да не буду подвргнути случајевима, који зависе од

околности да ли рачуне прегледа Обласна или Главна Контрола.

Судска надлежност Главне Контроле ограничена је само на оне спорове, због накнада штета, које се при прегледу државних рачуна утврде и за које се појављују као одговорни само рачунопологачи или наредбодавци, а с њим у вези књиговође контролори и рачуноиспитачи. За остале спорове због накнада штете, које буду при прегледу рачуна утврђене, а појављују се одговорна друга лица. или због штета учињених државној каси учињених од рачунопологача и наредбодавца, али не у овој улози, надлежни су редовни судови.

Постоји спорно питање да ли је према чл. 26. закона о Главној Контроли, Главна Контрола надлежна и за суђење оних спорова због накнада штета, за које су одговорни наредбодавци и рачунопологачи, али које нису констатоване прегледом рачуна од стране Главне Контроле, већ каквим актом које административне власти, као што постоји спорно питање ко је позван да подноси тужбе по овим споровима. У пракси је решено, да је и за суђење ових спорова надлежна Главна Контрола, као што је решено да је и за подношење тужбе по истим надлежно судско одељење Главне Контроле, а не Генерална Дирекција Државног Правобраништва. Овакво практично решење даје се комбатирати не само стриктним тумачењем прописа закона о Главној Контроли, већ и разлозима, који говоре у прилог редовног судства, а противу Главне Контроле као рачунског суда, нарочито због садањег њеног поступка.

Главна Контрола, која као рачунски суд дели своју надлежност са редовним првостепеним судовима, јесте и само првостепени, а не врховни рачунски суд, као што је у Уставу речено. Њене судске одлуке нису извршне, већ подлежу разматрању и оцени врховног Касационог Суда као што подлежу и пресуде редовних првостепених судова само не непосредно, већ пошто претходно буду цењене и од друго-степеног Апелационог Суда. Расматрање одлука Првостепених Судова и од стране Апелационих Судова несумњиво чини бољим редовно судство, јер пружа већу сигурност за правилност судских одлука. Али та већа сигурност не постоји само у томе, што се у редовном судству суди и решава од три суда, састављена од потпуно стручних људи, већ и у самом поступку судском. Поступак редовних Првостепених Судова је јаван и усмен, а поступак Главне Контроле као рачунског суда је писмен и у ствари спојен.

Главна Контрола за пуне три године од ступања овога закона од 3. маја 1922. год. на снагу није извела своју пословну организацију и није прописала свој поступак за који је она овлашћена — чл. 15, 21, 24, 59, 72, 91. и 108. што заиста чини једно од њених најширих права, које

цема ни Државни Савет, из кога је Главна Контрола постала. Пуне три године ради се у Главној Контроли без ближе одређене организације и по ранијем правилнику о извршењу закона од 1892. са којим је једновремено престала да важи.

И у закону од 1892. и у правилнику за његово извршење, није било готово ништа ближе речено о самом суђењу и решавању спорова од стране Главне Контроле као рачунског суда. У чл. 103. закона било је прописано, да кад тужени одговори на тужбу у одређеном року и у томе одговору позове се на доказе, Главна Контрола ће доказе испитати и ако има сведока са слушаће их преко надлежног првостепеног суда по грађ. суд. поступку. Што се овим дослеђењем нађе саопштиће Главна Контрола тужиоцу на примедбе у остављеном му року после кога Главна Контрола изрећи ће своје решење. Тако исто поступиће и онда кад тужилац изнесе нове доказе.

Тужбе су подносили и улогу тужиоца вршили су рачуноиспитачи, који су штете прегледом рачуна константовали.

По новом закону рачуноиспитачи се више не појављују као тужиоци. Преглед рачуна врши рачунско одељење непосредно или преко месних контрола, чији преглед подлеже његовој надлежности. Кад се прегледом констатују просте штете, упућују се примедбе дотичном надлештву одговорним лицима, која, ако их усвоје, дужна су положити каси све оне суме, које су им примедбама на терет стављене и исправити рачунске неправилности по примедбама, па о томе извес-

тити Главну Контролу и поднети јој доказе о положеним сумама. Не усвоје ли примедбе, дужни су, да у одређеном року даду свој одговор по реду на сваку тачку примедба. Кад рачунско одељење нађе, да се рачунополагачи и остала одговорна лица, одговором својим нису оправдали, оно тада за све штете по рачуну подноси реферат судском одељењу са доказима и захтевом, да се противу одговорних лица тужба поднесе. Кад се међутим прве примедбе не изврше и не поднесе одговор на њих у законом року, тада се и без одговора за све штете по рачуну подноси реферат судском одељењу ради оптужења за накнаду штете — чл. 53. Штета може бити констатована и ванредним прегледом каса, ствари и материјала од стране комесара Главне Контроле, који извештај подносе на оцену редовној седници Главне Контроле. Буде ли потребно да се дослеђење изврши Главна Контрола наређује ко ће то узимати, и кад се предмет потпуно извиди судско одељење подиже тужбу за накнаду штете — чл. 71.

Тужбе подноси судско одељење — чл. 76. и препис тужбе доставља туженом у свему по прописима грађ. суд. поступка — чл. 77. Изузетно од прописа грађ. суд. поступка, може се рок за одговор на тужбу продужити решењем редовне седнице и то само једанпут. Продужени рок не може бити дужи од два месеца и рачуна се од дана када је први рок истекао — чл. 79.

— наставиће се —

Право прекупа — *Jus protimiseos*.

Рад. М. Никодијевић, судија варошког суда

2. Родбина

Законско право прекупа, поред смесничара, има и родбина продавца непокретног добра. Њој је то право дато у § 670. Грађ. Законика, који нам истовремено каже и која је то родбина која има право на прекуп. О томе, који су то сродници, који имају право на прекуп, он се овако изражава: "... Таква лица су... родбина најближа, која би право на наследство у продатим добрима имала, која би по закону наследила..."

Да закон није изречно предвидео, који су то баш сродници, између многих даљих и ближих сродника, који су овлашћени на право прекупа и да од њих не тражи једну специјалну квалификацију, тешко да би се онај, који закон треба да примени, могао снаћи и одредити: ко је између многих сродника пречи у праву прекупа?

Поред тога што је Законодавац прописао, да "родбина најближа" има право прекупа, он је

даље баш тој родбини поставио један услов: "која би право наследства у продатим добрима имала, која би по закону наследила". Дакле, да би сродник каквог продавца непокретног добра имао право на прекуп, он треба да је такав сродник, који би продавца могао по закону да наследи. Није довољно да је он сродник, па ма и у најближем степену, ако он истовремено није и *презумативни наследник* продавца.

Из овога до сада видимо да су битни елементи за законско право прекупа код сродника: 1. — *Да је прекупац сродник продавца и* 2. — *да је прекупац презумативни наследник продавца.*

То, да ли је ко продавцу сродник, имало би да се реши по општим законским, прописима. Закон није изузео ни једну врсту сродства, из чега излази, да право прекупа имају како крвни,

тако и цивилни сродници, само ако они испуњују и други услов за право прекупа, т.ј. ако су истовремено и презумптивни наследници продавачеви. У том је смислу и Одлука Одељења Касационог Суда од 3. фебруара 1870. год. Бр. 348 која је у пом. делу Г. Перића на стр. 187., овако наведена: „У §-у 670. Грађинског Законика дато је право пречег откупа само оној родбини, која би имала право наслеђа на продатом добру и која би по закону продавца после његове смрти наследила, према чему су даљи сродници вазда искључени, када има ближих, па ма ови и не хтели употребити то своје право“.

Намеће нам се одмах питање: на који начин ћемо одредити, да ли је неко од сродника презумптивни наследник продавачев, а нарочито момент када он треба ту квалификацију да има, па да има право на прекуп. Код наслеђа је то питање лако решити, јер ту имамо један факат, један догађај према коме се и наследници одређују: то је смрт.

Онога дана, односно момента кога је де сивис умро, треба да је неко његов најближи рођак, па да има право законскога наслеђа. Несумњиво је потребно знати кога момента неко од сродника треба да је презумптивни наследник продавачев т.ј. његов најближи сродник, па да има право на прекуп.

На то нам је питање дао одговор § 674. Грађ. Законика, који између осталог, вели: „по погодби закљученој“. То значи да онај, који мисли да има право на прекуп треба да је презумптивни наследник продавца оног момента када продавац са купцем закључи погодбу о продаји добра, које је у питању.

Имајући у виду да је право прекупа велико ограничење својине, можемо одмах да уочимо и последице, које би из тога, да сродник треба да је презумптивни наследник продавца, када продавац закључи уговор о купо-продаји са купцем, произашле. На име, одрицањем права прекупа од стране презумптивног наследника у моменту продаје добра, не би могли да се користе даљи сродници т.ј. они не би могли да траже прекуп по том основу, што се презумптивни наследник продавца тога права одриче и не жели да га употреби.

Друга последица би била та, да даљи сродници не могу конкурисати у праву прекупа са презумптивним наследницима продавчевим.

У том је смислу и О.О.С.К.С. од 10. маја 1906. год. Бр. 4724, коју Г. Перић у пом. делу на стр. 188. овако у изводу наводи: „Право откупа имају само она лица, која су по законом реду наслеђа, продавчеви наследници, а никако и она лица, која би била продавчеви наследници тек кад не би било живих извесних сродника његових; јасно је, дакле, да ово право откупа које припада искључиво законим наследницима,

кад ови неће да га употребе, не може прећи на оног сродника који би био наследник продавчев, да нема оног ближег сродника, као законом наследника, а који неће да се користи правом откупа“.

(Ова је одлука in exten:о објављена у Одлукама Опште Седнице Касационог Суда од Гојка Никетића под Бр. 867).

Може да се деси и то, да је продавац са којим својим сродником закључио уговор о наслеђу, да је тај уговор влашћу потврђен и да је тако тај продавац, иако даљи сродник, односно саговорач, презумптивни наследник његов. Ту имамо и сродника и презумптивног наследника па ипак он не би имао право прекупа, јер није тај, „који би по закону наследио.“ Не би га имао ни онда када би се најближи сродник, „који би по закону наследио“ тога свога права одрекао, јер је само тај најближи сродник презумптивни наследник по закону и само он то право прекупа има.

Исти би случај био и са даљим сродником тестаменталним наследником продавчевим, иако је тестамент судом потврђен, иако је презумптивни наследник продавчев познат, јер је он само презумптивни тестаментални наследник, али нема квалификацију презумптивног законског наследника, која је за законско право прекупа неопходно потребна.

Из с:ега овога може да се постави правило, да право прекупа имају само они сродници у опште, који би продавца у моменту продаје непокретног добра по закону наследили, а да се њихови сродници њиховим невршењем тога права не могу користити, т.ј. оно не прелази на даље сроднике, који нису презумптивни наследници продавчеви.

Закон није направио разлику између наследника мушкога и женскога пола. Довољно је да је женска сродник и да је презумптивни наследник продавца у моменту када он сврши погодбу о продаји непокретног добра, па да и она има право на прекуп исто онако, као што би га имали мушки сродници продавчеви када би их било.

Видели смо да закон није изузео ни једног сродника, продавчевог презумптивног наследника од права прекупа. Међу тим јуриспруденција, видећи да је право прекупа велико ограничење својине и да као такво много смета приватно — правном саобраћају, гледала је да је као изузетну индустрију сведе на што мању меру, да нађе макар који позитиван законски пропис са којим право прекупа стоји у опреци и да питање реши на штету права прекупа, како би тиме што више ублажила штетне последице, које право прекупа као такво проузрокује.

Идући за тим циљем Касациони Суд је одузео право прекупа малолетној деци продавца и

то одузимање, у О.О.С. од 17. маја 1885. год. Бр. 1698, образложио на овај начин: „Кад би се допустило да и малолетна деца, која стоје под очинском влашћу, могу да кваре куповину и продају, коју је њихов отац закључио, изашло би, да би се отац, који има малолетне деце, ограничио у располагању својим имањем, и пре него што би закључио уговор о продаји и куповини или о трампи свога непокретног имања, морао би или од малолетне деце или од дечијег заступника тражити одобрење, да може коме другом продати своје имање, што би долазило у контрадикцију са правима родитељским наспрам своје деце, која су им утврђена §§-има 120., 124., 125. и 126. Грађ. Зак.“ (Г. Перић, пом. дело стр. 190.) У истом су смислу и О.О. С.К.С. од 6. новембра 1874. год. Бр. 4001 и од 7. новембра 1874. год. Бр. 4135. (Лаза Урошевић, Судски Треб ик књ. I стр. 298.

(Прва одлука је објављена in extenso у О.О. С.К.С. од Г. Никетића под Бр. 261, а друге две под Бр. 11).

Као што се види Касациони Суд је стао на гледиште, да малолетна деца која су под очинском влашћу, не могу да врше право прекупа, што би баш вршење тога права дозодило у питање право очинске власти над малолетном децом, коју су напред поменути §§ Грађанског Законика оцу загарантовали.

Сасвим умесно Г. Перић поставља питање: шта бива са малолетном децом, која нису под очинском влашћу, а која је ситуација могућна према § 157-ом Грађ. Зак. То питање Касациони Суд није дотицао и имало би се узети, да малолетна деца, која нису под очинском влашћу, противно одлукама Касационог Суда, имају право на прекуп и да нису оправдани разлози Касационог Суда, да малолетна деца не могу вршити право прекупа због тога што су под очинском влашћу и што би очинска власт тим вршењем била доведена у питање.

Ма колико да смо противу институције права прекупа, сматрајући да је она изгубила сваки raison d'être, ипак докле она постоји озаква како је нормирана у нашем Грађанском Законику, мислимо да право на прекуп припада свима наследницима продавчевим у опште, ако они испуњавају услове законом прописане, па и малолетној деци под очинском влашћу, јер такви наследници нису од тога права законом изузети, нити постоје разлози да им се то право путем тумачења одузме.

Овакво мишљење не би било у контрадикцији са мишљењем, да кад отац већ врши очинску власт, онда у атрибуцију те власти долази и то да цени је ли продаја његовог имања корисна и са гледишта његове деце као наследника његових, те да због тога малолетна деца под очинском влашћу стојећа и не могу имати право

на прекуп. Питање постојања самога права прекупа је сасвим одвојено од питања на који ће начин то право да се реализише.

Право прекупа је законодавац признао свима сродницима, који су презумптивни наследници продавчеви, без обзира на то да ли су под очинском влашћу или не, исто онако као што није правио разлику између тога, да ли су продавчеви наследници мушкога или женскога пола, нити да ли су наследници пунолетни или малолетни.

Да је законодавац хтео да изузме наследнике под очинском влашћу од права на прекуп, он би то учинио изречно, онако као што је на пр. изузео женски пол из наслеђа. Да је законодавац хтео да изузме наследнике под очинском влашћу стојеће, он би то морао нагласити, јер баш највећи део презумптивних наследника продаваца чине њихова малолетна деца, која су истовремено и под њиховом очинском влашћу. Због тога и није могуће претпоставити да законодавац о томе није водио рачуна и да је право на прекуп установио само у корист једног врло малог дела презумптивних наследника, а да га прећутно није признао једном много већем делу истих. Напротив пре би се могло тврдити да је законодавац установио прекуп баш због овог много већег дела презумптивних наследника.

Очинска власт није установљена искључиво у корист оца, него и у корист малолетника. Отац, дакле, не врши очинску власт само онда, када то захтевају његови интереси, већ и онда када то захтевају интереси малолетника. Из тога што је очинска власт установљена у обостраном интересу излази, да очинска власт није само право већ и дужност. Очигледно је онда да право прекупа малолетника под очинском влашћу, као један њихов интерес, неби негирало очинску власт.

Касациони Суд није требао да стане на то гледиште и због тога, што је то противно духу закона и намерама законодавца. Не може се разумети да је законодавац хтео осигурати право прекупа и најудаљенијим сродницима, а да није хтео најолијим сродницима, као што су то малолетна деца продавца. По резоновањима Касационог Суда малолетна деца која су продавцу сродници из шестог колена по мзјци а под старатељством су имају право на прекуп, а рођена деца продавца, само зато што су под очинском влашћу, немају право на прекуп.

Питање би могло само да се постави: На који би начин право прекупа за малолетнике под очинском влашћу имало да се врши и који би то у место њих, односно за њихов рачун, требао да врши. То што би било незгодно да отац, који је продавац, врши за децу прекуп, није требало да руководи Касациони Суд да деци под очинском влашћу у опште укине право пре-

купа, кад знамо да је, по чл. 157.-ом закона о старатељству, могуће постављање деци нарочитог старатеља, који би се имао изјаснити за децу, да ли жели да врши прекуп или не.

Другојаче стоји ствар са малолетном децом која су под очинском влашћу, али која имају и своје одвојено имање. Њима је Касациони Суд признао право на прекуп и поред тога што тим њиховим имањем управља њихов отац, односно продавац непокретног добра и што су под очинском влашћу. Та деца са одвојеним имањем немају нарочитог стараоца, односно не морају да га имају, па ипак имају право прекупа, које треба да врши нарочито за то постављени старалац. Деца пак, без одвојених имања немају право прекупа, иако би то право имало да се врши на исти начин, постављањем нарочитог стараоца, као и код деце са одвојеним имањем. Између вршења прекупа код деце са одвојеним имањем и деце без имања нема никакве разлике; нема је нарочито у погледу колизије тога права са очинском влашћу, коју је Касациони Суд навео као разлог за укидање права прекупа малолетној деци продавца, која немају свог одвојеног имања.

Ако се очинска власт вређа вршењем права прекупа од стране малолетне деце без одвојеног имања, исто се тако вређа и вршењем права прекупа малолетне деце са одвојеним имањем, па чак и онда ако она у погледу тог свог одвојеног имања имају стараоца, јер је он старалац само тог имања а нема и старалачку власт и над самом децом, јер смо рекли да су она под очинском влашћу.

Ту разлику између деце са имањем и деце без имања Касациони Суд је поставио у О.О.С. од 5. фебруара 1872. год. Бр. 189, која је код Г. Перића у пом. делу на стр. 195. овако наведена: „Деца под родитељском влашћу очино стојећа не долазе у ред оних лица које отац, по § 670. Грађ. Закон., треба да нуди на откуп, кад та деца немају свог, од очиног одвојеног

имања, и кад се деца према оцу ни у ком погледу не појављују као самосталне личности.“

У истом смислу је и О.О.С.К.С. од 4. октобра 1896. год., која ја даље код Г. Перића овако наведена: „По смислу § 670. Грађ. Зак. пунолетни син има право прекупа, али га и малолетни син има кад има свог имања“.

Укидајући право прекупа малолетној деци под очинском влашћу, која су без одвојеног имања, Касациони Суд то право није пренео на даље сроднике, већ га је у таквим случајевима у опште укинуо. Спор, да ли брат има право прекупа на имању свога брата, када овај последњи има деце која су под његовом-очинском-влашћу, решио је тако, да је ту право прекупа сасвим укинуо; одузео га је малолетној деци због тога што су под очинском влашћу, а није га дао брату продавца због тога, што продавцу није најближи сродник и што као такав није његов презумптивни наследник. Тај је спор Касациони Суд решио на својој општој седници од 10. фебруара 1879. год. Бр. 2710. Истим питањем су се бавила и Одељења Касационог Суда и на исти га начин решила у одлукама: Бр. 1631 од 12. априла 1876. год. и Бр. 5347. од 31. августа 1896. год. Одлука Бр. 2710. из 1879. год. објављена је *in extenso* у О.О.С.К.С. од Г. Никетића под Бр. 200.

Из свега напред наведеног, а с обзиром на јуриспруденцију Касационог Суда, могло би дасе постави правило за сродничко право прекупа, које би имало да гласи: *Право прекупа имају само они сродници у опште, који би продавца у моменту продаје непокретног добра по закону наследили, изузев малолетне деце која су под очинском влашћу, а немају свог личног, од очевог одвојеног, имања. Одрцањем права прекупа најближих сродника не могу се користити даљи сродници.*

О улози браниоца у претходној истрази.

Најновија одлука Опште Седнице Касационог Суда од 27. јуна 1925 г. Бр. 6012.)
која је донета по захтеву Господина Министра Правде.

Господин Министар Правде актом својим од 26 ов. м. представио је Касационом Суду како је дознао да неки од Првостепених Судова приликом разматрања одлука иследних власти о притвору и доношења одлука о стављању под суд оптужених лица базирајући своју одлуку на одлуци Касационог Суда од 27 децембра 1919. под Бр. 5901., ниште решење и враћају акта иследним властима зато што саслушање за суочење сведока није извршено у присуству брани-

лаца, који су то захтевали, док други Првостепени Судови прелазе преко тога и по горе наведеним случајевима доносе своје одлуке и ако ова саслушања нису извршена у присуству бранилаца оптужених. Да услед овакве неједнаке примене код првостепених судова у случајевима изложеним Министарству Правде стижу учестане жалбе од стране пол. истражних власти преко Министарства Унутрашњих Дела, с молбом да се судови натерају на поштовање закона и да при-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

ликом доношења ових одлука не траже да се саслушање напред поменутих лица по претходној истрази врше и у присуству њихових бранилаца, кад никојим законским прописом то није предвиђено.

Ради једнообразности судске праксе, а да би се и ове учестане жалбе одстраниле, молио је Касациони Суд, да му на основу тач. 2. §. 16. закона о своме устројству изволи дати мишљење о томе: је ли иследник у свима случајевима, кад оптужени или његов бранилац захтева да се ислеђење врши у присуству бранилаца, дужан да браниоца позове и да ли би саслушања која су извршена без присуства бранилаца у таквим случајевима имала законске вредности.

Касац. Суд у својој Општој Седници проучио је ово питање па је на основу тач. 2. § 16. зак. о своме устројству нашао:

Начелна Одлука Опште Седнице Касационог Суда од 27. децембра 1919. год. Бр. 5901, као што већ њен датум показује, донесена је, на основу тач. 1. § 16. закона о устројству Касационог Суда, под Уставом од 1903. год. који је претходио данашњем Уставу, а са обзиром на другу алинеју чл. 153. тога ранијега Устава, којом алинејом било је прописано да „окривљени може, ако хоће, имати браниоца и у претходној истрази у свима кривичним делима.“

У том смислу, поменутом одлуком узето је да окривљени, као лице под истрагу стављено, може, ако хоће, имати браниоца кад се на кривични испит узима, и да бранилац тада, што се прве одбране тиче, има иста овлашћења која закони дају и окривљенима. Дакле, не и више. Па и тада, да истражна власт предузима испит окривљенога у присуству браниоца, ако се бранилац већ налази ту, али да није дужна испит одлагати или прекидати и чекати на браниоца, а још мање старати се да овога додвори. Најмање се може узети да истражна власт мора вршити саслушавање сведока или њихова суочења у присуству браниоца, ако овај или окривљени то захтева. јер право присуствовати томе нема ни окривљени из разлога сасвим појмљивих за истражни систем.

Кад при свем том неки од првостеп. судова, како се тврди горњим актом Госп. Министра Правде, ниште решења истражне власти о истражном притвору или кад приликом питања о стављању под суд по § 161. кр. п. ово питање не решавају, него предмет враћају истражној власти, да

саслушање и суочење сведока изврши у присуству браниоца на захтев овога или окривљенога, онда такво поступање тих судова не може наћи ослонаца не само ни у којем пропису нашег законика о кривичном судском поступку него ни у оној одлуци опште седнице овога суда. Такво поступање тих судова могло је потећи само од судија који у датом случају нису имали пред собом поменућу одлуку опште Седнице, а о њој нешто знају само по магловитом и нејасном, а свакојако погрешном, свом осећању из ранијега читања.

Као што је напред речено, одлука Опште Седнице донесена је са обзиром на други став чл. 153. ранијега Устава. Државни Устав нема таквог прописа. Он, уопште, не помиње браниоца за време истраге кривично-правне. Остаје, дакле, да се поступи онако како се то прописује закоником о кривичном судском поступку. А овај Законик зна само за браниоца *пред судом на главном претресу*, као што се то јасно види из његових прописа у §§ 10, 185, и 186.

При свем том може се узети у обзир да ни данашњи Устав државни, ни Законик о судском кривичном поступку, никојим својим прописом изречно не забрањују лицу под истрагу стављеном имати свога браниоца и у истрази и да ће бити у духу савремености ако се испит окривљенога врши у присуству браниоца кад то овај или окривљени захтева и кад се бранилац, тога ради, већ налази ту, тако, да се не мора нарочито позивати или добављати. Тада бранилац има иста права, у погледу сазнавања доказног материјала и права жалбе, која има и окривљени, али не и више, а нарочито не и право да присуствује саслушавању сведока, њиховом суочавању међу собом или са окривљеним, узимању мишљења од експерата и другим процесним радњама.

Дајући поново ово своје мишљење, Општа Седница Касационог Суда нема шта више да додаје, ни мења у ономе што се већ налази у њеној одлуци од 27. децембра 1919. год. Бр. 5901. осим што налази за потребно да Господин Министар најхитније и најстроже опомене судове да од сада несме бити случајева овако лакших и непромишљених решавања, јер она долазе под § 127. Каз. Законика, с нарочитим обзиром на важност коју има брзина рада истражних власти у кривичним делима.

Ј.

О тумачењу и примени ТБр. 176. зак. о таксама.

(Мишљење Опште Седнице Касац. Суда од 8-IV-1925 г. бр. 442.)

Лознички прв. суд доставио је да код Касац. Суда постоји неједнака примена ТБр. 176. под Д. II зак. о таксама, тако, док једно оделење

тражи наплату такса за жалбе на решење по предметима забране, по томе законском пропису сматрајући и забране као неспорне предмете, а

друго одељење истог суда, тражи наплату те таксе по ТБр. 176. зак. о такс., с обзиром на вредност исте, не сматрајући и забране као неспорне предмете, иако је то и Министар Финансија, актом својим од 12. јануара 1922. год. бр. 21914. објаснио, по овлашћењу датом му у чл. 43. зак. о таксама, а које је објашњење, у виду расписа Мин Правде од 23.-I-1922. год. Бр. 3027. поднео у оригиналу — и молио да Касац. Суд о томе донесе своју начелну одлуку.

Касациони је Суд у својој Општој Седници, на основу тач. 3. § 16. зак. о своме устројству, проучио истакнуто питање, као и речени распис Бр. 3027 од 23.-I-1922. год. па је нашао:

Одељак Д. под II таксене тарифе — Судске таксе — подељен је у три групе, и то:

1) таксе у неспорним предметима од ТБр. 133—172.

2) таксе у Грађ. Парницама од ТБр. 173-192 и

3) Таксе у кривичним парницама од ТБр. 193—201.

У свакој од ових група налазе се и одредбе о таксама за жалбе противу судских одлука. Тако је такса за жалбе предвиђена: У 1. групи у ТБр. 134; у 2. групи у ТБр. 176; у 3. групи у ТБр. 196. Па како се такса за жалбе противу свију решења по ванпарничним—неспорним—предметима плаћа према ТБр. 134. по ТБр. 176, у коме је ова и нарочито одређена у тач. 2. истог прописа, то се по томе законском пропису, иста има и наплаћивати не само за жалбе изјављене противу решења донесених на основу Правила

о Поступању у Неспорним—ванпарничним делима, како је то речено у поменутом распису, већ и на све остале жалбе на решења донесена по предметима изложеним у 1. групи — таксе у неспорним предметима од ТБр. 133-172 зак. о такс., како је то изречно речено у пом. закону — § 8. Грађ. Закон.

Према овоме Касац. Суд је мишљења:

Да се распис Министра Правде Бр. 3027. од 23. јануара 1922. којим је достављено објашњење Министарства Финансије — Генер. Дирекције Посредних Пореза Бр. 21914 од 12. јануара 1922, о разумевању и примени ТБр. 176. под Д. зак. о таксама, не може примити, јер се не слаже са односним законским прописима...

Међутим, налазимо да је правилније мишљење „мањине“ Опште Седнице Касац. Суда, које у главном, гласи: судско тумачење искључено је законским овлашћењем из чл. 43. зак. о такс., да је за тумачење закона о таксама надлежна финансијска власт, а не суд. Такво је тумачење обавезно, ма да је у овом случају неправилно, јер речи „у неспорним предметима“, треба узети у ширем смислу. Зато је објашњење Генералне Дирекције Посредних Пореза Бр. 21914 о разумевању и примени ТБр. 176 под Д. има обавезу снагу и да су судови дужни по њему поступати.

J.

СУДСКА И АДМИНИСТРАТИВНА ПРАКСА

Пресуде по кривич. делима разбојништва и крађе „звечећег злата“ учињеним у доба окупације или одмах по ослобођењу, извршиваће се из имања кривца на тај начин, што ће се вредност досуђене монете рачунати према курсу који важи у време извршења пресуда.

Мишљење Опште Седнице Касац. Суда од 2. јуна 1925 г. Бр. 4733.

Господин Министар Правде, актом својим од 29. маја т. г. Бр. 35807, молио је Касациони Суд да му, на основу тач. 2. § 16. зак. о устројству Касац. Суда, да своје мишљење о томе: 1) Како ће првостепени судови по делима крађе и разбојништва, која су извршена у доба окупације или одмах по ослобођењу 1918. год. кад није било званич. курса за звечеће злато а ни берзанског курса, а приликом изрицања пресуде по до-

платним кривицама досуђивати накнаду оштећеним за однети новац и то: наполеоне, велике и мале дукате, златне турске лире, левове и марке, и по коме ће курсу досуђивати накнаду оштећенима за однети и отети новац у горњој монети; 2.) да ли ће се дукати у овом случају сматрати као монета или накит чија вредност има да се извиди средством вештака и онако како то прописује § 55. крив. пост.; и 3.) ако је суд по истим кривицама донео пресуду која је већ извршена, а којом је дотичне оптужене, поред казне, осудио да оштећенима накнади однети новац, наполеоне, дукате, златне лире по курсу који је постојао у то време, а по извештају Генерал. Дирекције Држав. Рачуноводства у то време није одређиван званични курс за злато, па ни берзански курс није постојао, како ће у том случају суд поступати, и да ли ће накнадно, а средством вештака, извидети вредност овога новца

у златној монети у време дела и после донети одлуку, којом ће допунити пресуду у колико се односи на наплату новца златне и стране валуте?

Касациони Суд, у својој Општој Седници проучио је истакнута питања, па налази:

Да за ова плаћања по кривич. делима нема никаквих нарочитих или изузетних прописа с обзиром на ратне прилике, каквих прописа, са обзиром на те прилике, има само за обавезе приватно правне из уговора произашле. Остаје, дакле, да по овим плаћањима која проистичу из кривичних дела важи оно што је прописано Грађанским Законом за плаћање по уговорним обавезама у опште у редовним приликама, као и прописима о накнади штете причињене деликтима како приватно — правним тако и кривично — правним.

Према томе Касац. Суд је мишљења:

Да се кривац у оваким случајевима има осудити на плаћање накнаде у монети у којој је новац узео, а по пресудама већ изреченим и извршеним и да је власи која пресуду извршује дужна из имања осуђенога кривца наплатити и оштећеноме предати вредности досуђене монете коју ова има у саобраћају кад се најлаша извршује.

J.

Још један случај о пречем праву куповине.

Прече право куповине непокрет. имања, као једна од рђавих поратних појава, произвело је велике поремећености у нашем правном животу, јер су стварани многи објектни спорови, гди фиктивног откупа од стране рођака продаваца имања једино у циљу да се купац оштеди, и то, на жалост, под заштитом једног застарелог законског прописа (§-а 670. грађ. зак.), који пре рата никада није налазио примене. Ми смо у „Архиву“ у бројевима од 25. марта 1923 г. и од 25. априла 1924. год. објавили и критички пропатили неколико интересантних конкретних случајева о пречем праву куповине, и сматрамо да ће бити од интереса да објаснимо и овај случај, који је, недавно, расправљен пред Касационим Судом:

К. и Н. тужили су М. и свога оца А. што је овај за време бугарске окупације, док су они били на солунском фронту, продао једну своју њиву туженом М. за 6000 дин. и да их о овој продаји отац није могао известити јер су они били с војском; па су тражили да суд пресуди да они — тужиоци имају прече право куповине, положивши и куповну цену ради предаје купцу М.

Првостепени суд пресудио је био: да се тужиоци К. и Н. од овог свог тражења пречег права куповине *одбију*, са ових разлога:.. Тужена страна не одриче, да су тужиоци К. и Н. синови А. те према томе по § 396. грађ. зак. К. и Н. као наследници туженог Арсе, имају права на наслеђе његовог имања. По § 670. гр. зак. тужиоци К. и Н. имају првенствено право куповине као синови туженог А.; али по § 673. гр. зак. лица која имају прече право куповине (§ 670. гр. зак.), а којима од стране продавца није јављено за продају, имају право прекупа *и то у року од*

30 дана од времена судом потврђење и објављене продаје. Како се из напред изложенога и аката види, да продавац — тужени А. није пренео код суда тапију од продатога имања на туженога М. то суд налази, да још није испуњен битни услов за могућност пречег права куповине, нити почео тећи законом предвиђени рок за употребу пречег права куповине од стране тужилаца, јер тај рок тече тек од дана преноса тапије код суда...

Апелациони Суд одобрио је био ову пресуду првостепеног суда. Али Касациони суд у II одељку, примедбама својим поништио је пресуду Апелац. Суда, са ових разлога: У § 673. гр. з. предвиђен је само крајњи рок, до кога се титулар права, о коме је овде реч, може користити поменути својим правом прече куповине. Према овоме, апелац. суд погрешно је узео, да тужилац није могао вршити своје право прекупа пре потврде тапије о преносу продатога имања судским путем, јер право прекупа не постаје и не рађа се тек тада, већ још оног момента, када је уговор о пријему између продавца и купца закључен. Наш грађански законик у §§ 671. и 673. предвиђа два почетна момента од којих има да тече рок од 30 дана који је у § 674. предвиђен за вршења права прекупа.

У случају § 671. гр. зак. тај рок од 30 дана почиње тећи од дана кад је продавац известио прекупца о закљученом уговору продаје са купцем. А ако продавац није о томе уговору известио прекупца, онда поменути рок за вршење права прекупа почиње тећи, према § 673. гр. зак. тек од дана судом потврђене тапије — продаје. — Према томе, јасно је, да они који по закону имају право прекупа, не морају за вршење тога свог права да чекају на потврду тапије код суда о томе преносу на купца, већ могу то своје право прекупа да употребе и раније још од дефинитивно закљученог уговора о продаји добра између продавца и купца. То се нарочито види из промена § 671. гр. з. који је могао мислити само на ранији уговор о куповини и продаји, дакле на време које претходи потврди тапије и саслушању странака код суда о коме случају говори § 673. гр. зак. — кад продавац није раније известио прекупца о закљученој продаји — и предвиђа крајње време до кога се може вршити право прекупа, али не забрањује да се оно може и раније вршити. Оваквом схватању ништа не смета ни одредба чл. 58. уредбе о убрзању рада, коме је члану смисао тај да уговор о продаји непокретних имања нема вредности према трећим лицима, ако пренос није код суда потврђен, но то не значи, да такав уговор нема законске вредности ни између самих уговорача. А како се и право прекупа из § 670. гр. з. оснива на самом праву купчевом, те ако оно — право купчеве куповине — не постоји, не може

постојати ни право прече куповине прекупчеве, то је јасно да ни прекупцу не може ништа сметати горе пом. члан 58. пом. уредбе, јер се прекупац, према закљученом уговору о куповини спорног имања, налази у истом положају у коме и први купац, јер потпуно ступа на место његово и у права и обвезе његове и има се сматрати као сопственик продатог добра још од оног истог дана, кад је то био постао и сам купац, те се стога прекупац овде не може сматрати за треће лице у оном смислу, у коме се за таква лица код других уговора сматрају сва остала лица, која нису уговорачке стране..

Апелациони је суд усвојио примедбе и наредио потребно дослеђење првостепеном суду. Првостепени је суд, по свршеном дослеђењу и извињању овог спора нашао:

Признањем обеју парничних страна утврђено је по § 180. гр. пост. однос туженога А. као родитеља према тужиоцима К. и Н. као синовима — § 112. грађ. зак. Тај однос је услов за прече право куповине — § 670. грађ. зак... Признањем туженога А. и М. првог као продавца а другог као купца, утврђено је по наведеном § 180. гр. п. да је за време окупације непријатељске тужени А. продао туженоме М. за 6000 дин. једну њиву која је предмет пречег права куповине у овом спору и да по овом уговору продавац, тужени Арса није ни до данас издао тапију туженом М — §§ 670. и 673. г. з.... Суд је по дужности ценио питање о благовремености тужбеног тражења, и нашао је, да је у сваком случају противљење тужиоца против ове продаје и куповине, благовремено по § 671. г. з.; суд сматра да у одсуству тапије која није ни данас издата од стране туженог А. као продавца туженом М. као купцу, нити је било изјашњење пред судом о томе, — не постоји рок из §§ 673. и 674. г. од 30 дана; да се тај рок односи на случајеве судском тапијом потврђене, а да рок детерминисан законом о сазнању без тапије у опште не постоји, и да се има сматрати по § 671. г. з. *да тај рок почиње од дана уговора о куповини и продаји па све до дана изјашњења код суда о преносу.* И како у овом случају овај други момент, који, по нахођењу суда опредељује и завршава тај рок, није још наступио, то суд налази, да је по § 674. г. з. тужба тужиоца К. и Н. благовремено поднета и да су тужиоци испунили све законске погодбе из § 670.—676. г. з., које подмирују законску институцију о пречем праву куповине. На тај начин тужиоци су доказали и испунили своје тужбено тражење и да су пречи у праву куповине од туженога М. Неумесно је позивање туженог М. на чл. 76. и 77. уредбе о прав. ликвид., пошто се овим расправљају односи међу самим уговорачима а не и међу трећим лицима, а та трећа лица у овом случају су тужиоци К. и М. Што се тиче приговора тужене стране који се односе на застарелост траженог права и протекли рок у 30 дана, суд налази, да после схватања суда што се тиче рокова о стицању права прече куповине, да је овај приговор без предмета и без утицаја у овоме случају, а тако исто и сва доказна средства: сведоци, главна и допуна кретва, коју су обе стране нудиле. — Исто тако суд налази да су за питање о пречем праву куповине без утицаја чињенице: да ли тужиоци живе сами или са својим родитељима у заједници, у овом случају са туженим А., и да ли они имају или не своје и какве оделите имовине, пошто сматра да ниједна од ових двеју чињеница, ма било утврђења у позитивном или негативном смислу, није предвиђена као потреба у §§ 671.—676. г. з., који подмирују ово право; а мимо тога оба тужиоца су пунолетна...

Навод туженог М.: да без тапије, коју тужени А. има да изда купцу туженом М. да тужиоци не могу упражњавати своје права откупа, — неумесно је, кад се зна да је овај рок детерминисан у §§ 673. и 674. г. з., и да се односи само на случај где је купац и држалац спорног предмета своју куповину учинио тврдом и сигурном и према сваком трећем лицу изјашњењем код суда по § 294. гр. з.; а кад нема таквог изјашњења као што је у овом случају, суд сматра да се прече право куповине може истицати и упражњавати у периоду од закључења уговора о куповини и продаји међу странкама, па до овог изјашњења код суда по § 294. гр. з., а кад нема таквог изјашњења као што је у овом случају суд сматра да се прече право куповине може истицати и упражњавати у периоду од закључења уговора о куповини и продаји међу странкама па све до овог изјашњења код суда по § 294. гр. з.; за које се изјашњење и сам тужени М. ако је хтео да буде сигуран у својој куповини према трећим лицима, требао да се постара што пре и да на тај начин не само себе обезбеди него и прекрати тај период времена, у којем му је предстојао ризик, да буде узнемиран од лица, која по § 670. г. з. у начелу имају право на откуп....

Са изложеног првостепени је суд пресудио да су тужиоци К. и Н. пречи у праву куповине од туженога М. за њиву коју је по усменом уговору од 1917. год. тужени М., купио од туженога А. да је тужени М. дужан да ову њиву уступи тужиоцима К. и Н. уз накнаду у 5430 дин. као суме против решења туженог М. на плаћање које суд осуђује овом пресудом тужице К. и Н.; а туженом М. да се по и вршености ове пресуде изда 6000 дин. колико су тужиоци депоновали код овога суда за туженог М. Свака страна своје трошкове да сноси. —

Скопљански апелациони суд пресудом својом од 5. дец. 1923. г. Бр. 1136 одобрио је горњу

пресуду првостеп. Суда, а Касациони Суд решењем свога II одељења од 26 Септ. 1924 г. бр. 81 59, *оснажио* је пом. пресуду Апелационог Суда и тиме је дефинитивно расправљен овај предмет.

Налазећи да је погрешно решен овај спор, истичемо и ова факта: Продавац живи у задрузи са својим синовима — тужиоцима, који су у времену ове продаје живели о његовом издржавању, јер је Н. био ђак, а К. био у радњи очевој. Према томе кад продавац А. живи у заједници са синовима, који се овде јављају као пречи купци, то протест њихов и благовременост тога протеста мора се ценити по конклюдентним радњама, аналого случају протеста у пуној Задрузи (§ 510 грађ. зак.), а по принципима одобравања делом из § 532 грађ. зак. Овде пада и *обавезна понуда*, јер су пречи купци задружни синови и под родитељском влашћу. Даље суд је погрешно решио питање о валути и курсу. Јер будући извештавање о продаји пада на терет продавца, купац *начелно* ништа не сме материјално да губи услед прекупне тужбе. Овде је еквивалент напортив, 15 пута мањи од плаћене вредности. Нека се узме да је место динара цена положена била у немачким маркама или аустријским крунама, као онда важећој монети, зар би пречи купац требао имање да добије за 5430 марака, које сада не вреде ни један динар? Очигледно да је услед рата, као *vis мајор*-а, наступила промена у течајној вредности новца, те је, према принципу § 598 грађ. зак. тужилачка страна, кад имање тражи, имала положити *еквивалентну* вредност, а не само исти број плаћених динара, као цену. Истакнуто је било и питање о накнади штете према продавцу; позивало се у заштиту на продавца, који је био дужан да се стара о регулисању односа са својим синовима (§ 611. грађ. зак.); он се заштите примио и суд је био дужан, по принципима заштите, осудити продавца туженог. А., као заштитника купчевог и као криву страну у спору на трошкове око спора и плаћања штете услед *ове евикције*, коју представља садања вредност имања. То би било и право, а и целиходно, те да се стане на пут овако несавесним тужбама.

Најзад, напомињемо да је купац имања у овом случају спор изгубио само због тога, што је, случајно, овај конкретан случај решаван баш у оном одељењу у коме је већина судија била мишљења *противног* ономе, које заступа већина Опште Седнице Касац. Суда, која је, само на неколико дана пре, сасвим противно овоме, расправила један истоветан случај.

Др. Јанићије Јовановић

Један случај одвођења из § 188. крив. зак.

На измаку повлачења у бурној јесени 1915, нађе се Ј. из К. у А. оболео и изнурен до последњег даха. Братство В. га прихвати, однегује и поврати у живот.

Ставши на мушку снагу, Ј. се загледа у сестру својих домаћина — лепу и крпну Ј., представи им се као нежењен и имућан човек, председник општине града К. и власник низа кућа и дућана и из захвалности за учињена добра запроси Ј. Браћа се посаветују и пристану: даду сестру просиоцу и испрате је из куће с њим, да се венчају у К.

На дугоме путу Ј. не попусти наваљивањима нестрпљива и насртљива вереника и остаде *virgo intacta*.

У К. се откри превара: Ј. је био сељак осредњег стања, ожењен, у кући му жива и нераздена жена.

Његов напор, да у својој кући задржи обе жене, разбио је суревљиви отпор венчане жене и гнев преварене девојке.

Ј. натраг није могла: према обичајима земље и појмовима својих земљака за браћу и родну грудну била је изгубљена.

По ослобођењу поднесе тужбу за дело из § 188. крив. зак. и Ј. би изведен пред поротни суд.

Једногласном одлуком поротника утврђени су сви елементи преварног одвођења из § 188. крив. зак. и државни суд осуди Ј. на најтежу казну — 10 година робије, не признајући му ни једну олакшицу с погледом на време извршеног дела, опште стање Отаџбине и злоупотребљено гостопримство.

Одељење Касационог Суда *поишти* одлуку државног суда: с погледом на људску природу Ј. се имала признати олакшица у признању и добром владању. На основу тих примедба државни суд *саушти* изречену казну од 10 година на 8 година робије. И ова је пресуда *оснажена*.

Ј. је још на осуди.

Ј. је већ три године удата у Т. и у срећном браку налази накнаду за бол и срамоту, што јој их је нанео Ј. из К.

Мих. Дојчиновић
адв.

Спор о наслеђу расправљен по турском закону, који је, пре ослобођења, важио у Јужној Србији.

Трајко С. тужио је кумановском првостеп. Суду своју тетку Катку зато: што она полаже право на половину целокупне имовине његовог оца пок. А., који је умро 1900; а који је био-

једини мушки наследник свога пок. оца С. Тужилац Т. био је упућен на ову грађ. парницу од стране дежурног судије, те да тим путем докаже да његова тетка К. нема права на половину имања свога пок. оца С., на колико право наслеђа и она полаже. Тужена страна је навела да је ово питање о деоби заоставштине пок. С. расправљено још 1908. год. између тужене К. као кћери пок. С. и масе пок. А. за време малолетства тужиоца Т., кога је заступала у деоби овој његова мати као природна заступница и да је том деобом тужена К. добила баш ово спорно имање.

Првостеп. Суд пресудио је био: да тужилац Т. има права наслеђа на целокупну имовину свога деде пок. С., које право наслеђа доводи од свога оца пок. А., и то са ових разлога:

„По § 399 грађ. зак. унучад мушка без оца заоставша при наследству, представљају оца свога и при деоби добијају његов део т. ј. толико колико би он добио да је жив, ма колико њих било. Тако у овом случају тужилац Т. који доводи право од свога оца А., а овај од његовог оца С., једини је наследник његов на целокупну имовину његову, па и оног дела на које тужена К. полаже право, пошто он — А. после своје смрти није оставио сем њега — тужиоца Т., више порода, без обзира на то што је његов деда С., поред сина А., оставио кћер — тужену К., која полаже право на половину спорне имовине, јер је она, К., приликом удаје добила свој део — спрему и удомљење још за живота свога оца пок. С. — кућу и кућни плац као мираз. Како ово питање о наслеђу за време владавине турског закона није ни расправљено, како је у то време отворено, што су иначе и сведоци тужилачке стране... утврдили, а на име: да је само између тужене К. и тужиоца Т. вршена деоба имања да би се могле из тога издржавати мајке — удовице тужене стране и тужилачке стране, која је деоба наређена од стране српске четничке организације, услед неслагања удовица, а не да је вршена деоба ради тога, што јој је — туженој К. — то имање припадало на део по наслеђу на основу турског закона, те се према томе ово питање има расправити по српском закону, иако је наслеђе отворено за време владавине турског закона — § 5. грађ. зак., пошто је у времену када је турски закон владао, није између тужиоца и тужене вршена никаква деоба око наслеђа, што су утврдили и испитани сведоци тужилачке стране под заклетвом... наводећи да деобе није ни било између тужиоца и тужене по наређењу надлежне власти нити је ма шта о наслеђу расправљано, а питање о наслеђу покренуо је тужилац Т. подизањем ове туж-

бе, — то се за расправу овог питања о наслеђу има применити српски закон, пошто закони немају повратне силе, већ се простиру и примењују само у напред, у колико судским путем неби коначно била решена проистичућа права од пређашњих дела, коју у овом случају где је питање о наслеђу важи § 7. Грађ. зак. и височајше решења в № 1131 од 22 Августа 1844 год. збор V стр. 311. оштампано у § 7 грађ. зак. и чл. 3 под г. измене и допуне закона о устројству судова, а уз то је расписом Министарства Правде Бр. 14563 од 21 Марта 1922 год. објашњено: да се може према Муслиманима примењивати у оваквом случају, где је наслеђе отворено још за време владавине турског закона, турски закон, а према нашим Српски Закон, те према томе тужилац Т. има право на наслеђе на целокупну имовину како покретну тако и непокретну свога пок. деде Стојана, као унук, по праву представљања, репрезентације § 399. Грађ. Зак.

Поднета пак фетва којом тужена страна тврди да је свршена деоба између тужиоца и тужене и расправљено питање о наслеђу, још за време владавине турског закона, не може служити као доказ, јер садржина те фетве, није никаква одлука власти, на којој чак нема ни датума, што је у овом случају битан елемент; ни места издања, а види се само то, да се у њој помињу нека имена, слична парничарима, без ближег означења њиховог места становања ни презимена, а уз то се не види ни да су странке саслушаване.

Тако исто не може служити за доказ ни поднето уверење Бр. 2682, од 2-V-1922 год. да је било деобе између тужиоца и тужене, и да су при деоби били присутни потписници на том уверењу, још за време владавине турског закона, пошто је у то време, када се вели да је деоба била вршена, тужилац Т. био малолетан, и да га нико није као малолетног заступао од стране општинског суда § 502. грађ. зак. и чл. 75, 94 зак. о старатељству; а уз то ничим није утврђено, да је ту деобу наређивала каква надлежна власт — § 178. грађ. Суд Пост.

И најзад ни иступна пресуда, коју је поднела тужена страна није никакав доказ за само право тужене стране које је у спору, пошто је том пресудом само расправљено привремено питање о државини, те та таква пресуда донета по спору има само задатак да заштити одржавање, јавног реда, а никако да служи у овом случају као доказ да је тужена К. добила тај спор, који је том пресудом решен.

И најзад кад би се баш могло судити по турском закону, што овде није случај онај који се на текст страног законодавства позива и жели да му се по њему суди, он је дужан сам да поднесе и препис тога закона, у овом случају тужена страна требала је, да то учини па да тражи

WWW.UNILIB.BE
УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

своје право по том закону — чл. 148 неспор. правила, ...

Но по незадовољству заступника тужене стране, Скопљански Апелц. Суд, пресудом својом од 18-II-1925 г. Бр. 3676, поништио је горњу пресуду првостепеног суда и пресудио: да се тужилац Т. од свога тражења, као неумесног одбије. Разлзи Скоп. Апелц. Суда су ови:

У овом конкретном случају питање је о наслеђу заоставштине пок. С., који је умро још 1907. год.

Пок. С. умро је за време владавине турског закона, што је тужилачка страна у тужби и на рочиштима признала, те се и спорно питање има расправити по ондашњем закону, како се је и расправило између парничара по гласу уверења од 21. октобра 1920 год. Бр: 6733.

Ово у толико пре што је у § 7. грађ. зак. усв. јен принцип да закони немају повратне силе. Немају је нарочито кад су у питању стечена права која би се новим законом могла вређати.

По том начелу о неповратној сили закон и спорно наслеђе као интестатско, које се управља по онем закону, кад је наслеђе отворено а то је мџенат смрти оставиоца пок. С., има се расправити по закону Отманске царевине, који је важио 1907 год кад је умро пок. С., чије се наслеђе овим спором и тражи, а који је закон тада био домаћи на овој територији присаједињеној нашој Краљевини, те је суд погрешно применио на спорно наслеђе прописе нашег грађ. закона.

Право тужене К. отворено је и прибављено 1907. год. кад је њен отац речени С. умро, независно од тога да ли је она ово право које јој припада по турском закону према фетви приложеној уз одговор на тужбу, од тога доба деобом или иначе уживала, јер је од њене воље зависило хоће ли употребити ово своје право, које јој је закон признавао и не.

Опште позната ствар је, да је и међу хришћанима о наслеђу расправљено по турском закону, што је у духу чл. 5 тач. зак. о изменама и допунама у закону о устројству судова и сад кад би се на ова наслеђа, која су прибављена индивидуалним вољним радњама под свима законским погодбама оног времена, кад су извршена, применио наш законик, не само што би се реметио правни поредак већ би и живот и имања грађана били лишени сваке гаранције, и неби било правне сигурности у имовно—правним односима грађана.

На спорно наслеђе има се применити турски закон и по томе, што је исказом незаинтересованих сведока Јање Тасића, Ниче Маринковића, Анђела Стојиљковића, Стојана Икића и Ниче Тасића, чије је исказе овај суд слободно ценио у смислу § 213. грађ. Суд Пост, утврђено је да је ово питање деобе заоставштине пок. С.

— *расправљено још 1908. год.* између тужене Кате као кћери пок. Стојана и масе пок. Аритона за време малолетства тужиоца Трајка кога је заступала у деоби овој његова мати као природна заступница.

Том деобом тужена Ката је добила баш ово спорно имање изложено у судском увијају и реферату првостепене пресуде.

Овим сведоцима суд потпуно верује зато, што је њихов исказ категоричан и једногласан, док међутим сведоци на које се позива тужилачка страна о негативном факту, потврдили су само да је по наредби српске комитске организације вршено неко мирење између тужиоцеве мајке С. и мајке тужене К., но њихов се исказ не подудара међусобно ни у погледу датума па ни у погледу осталих појединости, самог догађаја, због чега Апелациони Суд сведоцима тужиоцевим није ни придао никакву важност.

Ни законодавно решење од 22. августа 1844. год. вН. 1131. збор V стр. 311 уз § 7 грађ. зак. не може се односити на овај случај, где је питање о наслеђу заоставштине пок. С., према напред наведеном, расправљено и дефинитивно окончано деобом још 1908. год. за време владавине турског закона који признаје и кћерима право на наслеђе и опредељује чак и квоту.

Ово законодавно решење могло би се применити на оне правне случајеве који, пре доношења истога нису још били регулисани једним законом али у овом конкретном случају не би могло имати повратне силе, јер је питање о наслеђу било отворено и расправљено у доба кад је већ један закон постојао и важио.

Према томе, кад тужена К. држи и ужива спорно имање по основу наслеђа од оца С. по сили закона који је важио у времену отварања наслеђа, онда је и тражење тужиоца Трајка, да му се наслеђе на спорно имање досуди по српском закону, неумесно и противно §-у 7-ом нашег грађ. законика, па се зато од истог има одбити, с тим да је дужан платити и трошкове туженој страни § 98. грађ. Суд. поступ. и § 800. грађ. зак.

Касациони Суд, у своје III-ћем одељењу *оснажио је*, већином гласова, напред поменути пресуду Апелц. Суда и на тај начин је окончан овај интересантан спор. Али се не може поуздано рећи: да је се овим утврдила стална пракса у овоме суду, т.ј. да ће се у будуће сви слични случајеви на овај начин расправљати, будући је овакво мишљење било само тројице судија у поменутом одељењу, а мишљења судија из других одељења остаће непозната све дотле док овакав предмет не буде дошао на расправу пред какво друго одељење или још боље, пред Општу Седницу Касац. Суда.

Од интереса је овде навести и одв. мишљење једнога судије из „мањине“, које углавном гласи: Апелац. Суд није ценио све доказе изнете у овом спору, а које је првостепени суд оценио а то је био дужан да учини по § 305 т. 7. грађ. пост. Сведоци тужилачке и тужене стране не слажу се међу собом, а суд их није суочио, противно § 230 грађ. пост, иако је на исказу сведока спор расправлио. По чл. 5. I. зак. о Устрој. Судова, спорове о наслеђу треба судити по *обичају*, а Апелац. Суд судио је по турском закону, равнајући га обичају, а кад би то била „ноторна ствар“, онда би законодавац предвидео турски закон, а не обичај. Но баш кад би се овај спор имао расправити по закону турском онда је требало то учинити по тексту закона, а не по *ф шви*, која нема датума, и коју противна страна не признаје, те не може заменити текст турског закона.“

Најзад ради потпуности, обраћамо пажњу на наш ранији чланак, који смо објавили у „Архиву“ од 25. маја 1923. г. на стр. 305, под насловом: „*Један случај расправе цишњања о наслеђу отвореном за време турске владавине у нашим јужним крајевима.*“

Др. Јанићије Јовановић.

О заштити државине по нашем грађ. законнику. (§ 201. и 208. грађ. зак.)

Тужилац Ј. представио је суду: да је после смрти његовог стрица К. све стричево имање остало на уживању код покојникове жене М. и да је после смрти њене образована маса у коју је уписато и извесно имање његовог пок. стрица, које је имање пок. М. за време окупације, продала С. која је опег тражила да се ово имање не испишује из списка пописа масе пок. М. пошто је њена својина; да је решењем судије за неспорна дела упућен на парницу те да тим путем докаже да спорно имање није својина пок. М. Тужећи купца С. поднео је као доказ уверење општинског суда из кога се види да спорно имање никада није било својина пок. М. већ пок. К. а на рочишту се позвао и на сведоке Н. Ј. општинског чиновника који је попис вршио и који би доказао да је мотив за увађање спорног имања у список пописа масе М. био тај, што се својина претпостављала дугогодишњим уживањем и државином М. као удовице пок. К.

Првостепени је суд нашао: да нема места и спиту сведока, јер се из списка пописа М. масе види, да тај сведок није ни у чему учествовао приликом састава списка пописа; да тужилачка страна ничим није доказала да је спорно имање које је ушло у масу пок. М. несумњива својина

пок. К. а она је то дужна учинити; да је немесан навод тужилачке стране да је поднетим општинским уверењем доказано да је спорна земља својина пок. К. јер: 1) Уверењем Општин. Суда не може се доказивати својина непокретности — § 292 гр. зак. већ само тапијом или уговором код суда потврђеним — законод. решење од 12 априла 1850 г., и због тога што 2) општинска власт није надлежна да издаје таква уверења — чл. 97. зак. о општ. и § 6 гр. поступ.; 3) и кад би општински суд био надлежан за издавање таквог уверења, ипак ово уверење је без вредности у овоме спору, јер је исто општ. суд издао по изјавама сведока а не по личном сазнању, а сведочење сведока су невредеће, пошто је вредност спорне земље већа од 200 дин. — § 242 гр. пост. Са ових разлога првостепени је суд пресудио: да се тужилац Ј. одбије од овог решења. Апелациони суд одобрио је ову пресуду првостепеног суда.

Али, по жалби тужилачке стране II одељење Касационог Суда од 1 априла 1924 г. број 3151 поништило је ову пресуду Апелационог Суда са ових разлога:

Неправилно је Апелациони Суд одобрио пресуду првостепеног суда, која је изречена на непотпуном извињању — § 166 гр. пост, јер је суд претходно требао да испита и сведока Н. на кога се тужилачка страна позвала, па ако би овај утврдио ранију државину спорног имања, онда би та ранија државина давала на основу § 222 и 223 грађ. зак. претпоставку о својини тог имања, те би овакво сведочење, уз допуну клетву, могло изменити стање ствари које је за сада нађено да постоји,

Мишљење Суда, да испиту поменутог сведока нема места, зато што се из поднетог списка не види да је он учествовао у састављању тога списка, невредеће је са напред наведених разлога....

Београдски Апелациони Суд није усвојио ове примедбе, већ је, по закону, дао ове противречне, које, због њихове важности цитирамо у целини:

У нашем грађ. Законнику постоје два наређења о заштити државине, и то §§ 201 и 208 грађ. зак. Из оба прописа јасно се види да законик признаје државину двојаку заштиту: самодбрану као ванредну (*argum* из речи: осим ако није на одбрани или гођењу — § 208), и судску помоћ као редовну заштиту — §§ 201 и 208 гр. зак. Али ову редовну судску заштиту наш законик признаје државини као таквој само у начелу, јер у њему па ни у законнику о грађ. поступку нема више никаквих наређења, која би изближе наређивала практично извођење те државне заштите. Оскудица таквих наређења и јесте узрок што су у нашој судској пракси сасвим непознате државинске тужбе, као засебне

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

одвојене од петиторних тужби, и чисто државински спорови. Због недостатка, тужилац има много вишу улогу од туженога као држалаца, и то само зато што му у већини случајева без његове кривице, недостају докази о праву својине на спорну ствар или јачем праву на државину те ствари према туженом, те је овај у првом случају као тужени заштићен од осуде правилном: *actore non pro vacante reus absolvitur*, а у другом случају, као држалац заштићен је опет правилном *in pari causa melior est conditio possidentis* (У случају равног права првенство припада притежаоцу ствари — наређење садржано у § 223 Г. а. зак.)

Како је у овом конкретном случају тужилац Ј. представио тужбом да тужени држи земљу тужиочеву бесправно, и када је тражио да му тужени поврати земљу у својину, на чију државину нема права, онда је тиме покренуо својински спор тужбом *rei vindicatio*. У овој парници, а у смислу јасног наређења § 178 грађ. пост. тужилац има да докаже:

1) Своје право својине на дотичном земљишту — § 219 грађ. зак.; 2) да тужени то земљиште бесправно држи — § 218 грађ. зак.

Како пак тужилац у овом спору нема тапију за доказ права својине, него се позива на сведока Ј., који ће утврдити да је он то спорно земљиште прибавио наслеђем, то је тужилац обзиром на ово своје тврђење да је сопственик имања према § 202 и 223 грађ. зак. *морао доказати* да је сопственик спорног имања у време вођења парнице и да као такав има јаче право на државину. И све док то тужилац не утврди, тужени не мора ништа да истиче у своју одбрану он као држалац остаје у државини.

Тужилац пак то као што се види из акта и реферата пресуде није доказао.

Сем овога, кад је у овом спору основ својина, а она се према јасном и изречном наређењу § 292 грађ. зак. има доказивати само тапијом или њој јавним исписама, зато првостепени суд, а са њим и Апелац. Суд није могао и хтео приступити испиту сведока Ј. прво што је првостеп. суд савсим правилно навео; да он није ни учествовао приликом уписивања спорног имања, што се види из самог списка пописа, а друго зато што и кад би баш тај сведок утврдио ранију државину тужиочеву — ипак то не би било довољно, да се утврди и његово право својине на оспорено земљиште. Апелац. Суд. сматра да се претпоставка о својини, о којој Касац. Суд говори у својим примедбама, никад не везује за државину коју је неко некад имао, па је изгуби. Та се претпоставка, на против, везује само за садашњу државину, као што се види из § 201, 202, 219 и 223 грађ. зак. Државина тужилачке стране није морала прећи непосредно на тужену страну, већ је могла имати више сукцесивних преноса док

је до туженог дошло. Ако би се усвојила претпоставка својине у корист тужилачке стране, која сад спорно имање *не држи* онда ни сви преноси вршени до онога којима се тужена страна за државину користила, не би имала никакве вредности. Таква би се претпоставка својине могла онда везати и за све раније држаоце. Према овоме тужилац у свом спору има да утврди факта из којих би се јасно видело његово право својине на спорно земљиште, а таква факта тужилац по оцни првостеп. суда а и Апелационог, која је оцена садржана у разлозима пресуда — није навео и утврдио, па му се зато спорно имање није ни могло досудити.

Општа Седница Касац. Суда нашла је да стоје поменути противразлози као правилни и на закону основани, па прелазећи на главну ствар нашла, да је пресуде Апелац. Суда на закону основана и зато је и својим решањем од 29 маја 1924 год. Бр. 5028, *за снажну* прогласила.

Ј.

Једна погрешна надлежност

За меничне обвезе А. Д. у износу 262.000 динара узме С. Банка у Београду од дужникове малолетне сестре Катарине потврђено јемачко писмо без знања и одобрења старатељског судије.

Сазнав за случај, старатељски судија позове С. Банку да се изјасни: држи ли малолетницу у обвези и хоће ли да се користи онако прибављеним јемством?

Банка се не одазове позиву и старатељски судија наложи браниоцу малолетничином да парницом против Банке утврди неважност онога писма и јемачке обвезе у њему.

Пошто се надлежност одређује према туженом лицу — § 28. Грађ. Пост.; пошто је овде С. Банка, која се као акционарско друштво сматра по себи као трговачко — чл. 4 Закона о Акционар. Друштвима — а свака њена радња као трговачки посао — тач. 5. § 17. зак. о Устр. Тргов. Суда; најзад, пошто и само спорно јемачко писмо има менични карактер јер обезбеђује меничне обвезе главног дужника — § 118. Трг. Закона — тужба је упућена Београдском Трговачком Суду као надлежном за С. Банку и њену оспорену операцију према малолетницима.

Трговачки Суд огласи се *ненадлежним*.

II. Одељење Касационог Суда одлуком од 20. октобра 1924. год. Бр. 9004. *оснажи* ово решење.

Да ли је највиши суд добро читао и применио закон?

М. Д.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Из нашег законодавства

Позната је ствар, да кад се ради нешто брзо, не ради се најбоље. Нарочито то важи за израду закона, јер тај деликатни посао поред великог знања захтева и велику обазривост. Ми све то знамо па ипак радимо како не треба.

Ево једног примера:

Законом о држању и ношењу оружја од 18-III-1922. г. (оштампан у „Сл. Новинама“ Бр. 58 од 15-III-1922 г.) предвиђено је „да кривице по овоме закону гоне се по званичној дужности, а по њима суде: у ранијим границама Србије и Црне Горе појединачне судије првостепених судова, сходно члану 36. уредбе о убрзању рада код судских и иследних власти од 22-VI-1921 г., а у осталим крајевима котарски судови.“

Тако вели чл. 11. Закона о држању и ношењу оружја, а међутим црногорским окружним судовима институција појединачних судија није позната.

Ова је институција по чл. 36. уредбе о убрзању рада код судских и иследних власти уведена изузетно од § 12 закона о устројству судова првостепених само код првостепених судова Старе Краљевине Србије. То се види и из самог § 12. закона о устројству првост. судова за Краљевину Србију, па и из тога, да по члану 64. уредбе о убрзању рада ова уредба уопште важи само за територију пређашње Краљевине Србије, а за остале крајеве Краљевине С. Х. С. поједина наређења ове уредбе вреде само у толико, „у колико су у тим крајевима примењени Закони Србије, обухваћени овом уредбом.“

По смислу, дакле члана 64. Уредбе, у Црној Гори важи само члан 2. уредбе о убрзању рада код судских и иследних власти, па и то само у толико, у колико је у питању примена законских одредаба Главе IX и X казненог законика за Краљевину Србију, пошто су Одредбе Уводних Правила и части прве, а на име § § 1. до 82. закључно, казненог законика проширене на целу

државу (в. Сл. Новине Бр. 75 од 4 Априла 1921 год. озакоњена по чл. 130. Устава — Сл. Нов. бр. 15 од 22-I-1924 год.)

Правећи закон о држању и ношењу оружја. Министарство Унутрашњих дела радило је на брзу руку, на дохват, и није водило ни мало рачуна о томе да Црна Гора још и данас има свој кривични законик и законик о поступку судском у кривичним делима, као и закон о устројству судова и да су само неке од одредаба казненог законика за Краљевину Србију — а то су Главе IX и X и Уводник правила и части прве — § § 1. — до 82. закључно, проширене на Црну Гору.

Последица таквог рада на законима — јесте гомила нерешених предмета по кривицама из закона о држању и ношењу оружја, код судова Црне Горе, који и поред категоричке одредбе чл. 11. закона о држању ношењу оружја, не познају институцију појединачног судије.

Николај Д. Пахоруков

Из страног законодавства.

Удружење против подмићивања у Немачкој поднело је парламенту молбу, да се унесе у нов Кривични Законик једна одредба, која ће, под строгом казном, загорзити активно и пасивно подмићивање чланова Парламента. За казну изрицао би се и губитак изборне способности. При том је појам парламентарног скупа широко схваћен. Он почиње од Царевинског Већа и иде до општинског одбора. За образложење представке приложено је предавање члана одбора Удружења, правног саветника Др. Лудвига Фулера, из Мајнца, одржано још 19. јуна 1920, у коме се разлаже моћан утицај посланика на владу и потребу спречавања опасности од подмићивања посланика. Предлагање ове законске новине изазвало је живо интересовање у Немачкој.

О Ц Е Н Е И П Р И К А З И

Spomenica na prvi zbor pravnika Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, priredio Odbor pravničkog društva u Zagrebu. Tiskara Merkanile Zagreb. 1925. Str na 126. Cena 20 din.

Ова *Споменница* садржи преглед рада Првог Збора Правника одржаног у Загребу 19. — 21. септембра 1924. год. О резултатима рада овог

збора било је речи у првом броју нашег листа. Остаје нам само да ову *Споменницу* препоручимо нашим читаоцима, како оним који су на збору били, тако и онима који тамо нису били, пошто је материјал у њој изнесен врло прегледно, а и по својој спољној спреми она заслужује нарочиту пажњу.

БЕЛЕШКЕ

Једна месна одреда

У Службеним Новинама бр. 110-XXII од 20. маја 1925. год. у *Упутствима за израду пројекта буџета за 1926-27. годину* читамо следеће:

IV Финансијски закон.

„Чланом 44. закона о државном рачуноводству одређено је какве одреде има да садржи Финансијски закон. По својој природи овај закон, као саставни део државног буџета, треба да се одржава само на то да се њиме ближе регулише извршење буџета у смислу и духу закона о државном рачуноводству.“ На пракси, од овага је принципа било, нарочито после рата, одступање, тако да су често Финансијским законима решавана питања, која би морала бити предмети специјалних закона. На сваки начин мора се тежити, да се овој пракси учини што пре крај и стога треба на сваки начин избегавати уношење таквих одредаба, којима би било место само у специјалним законима. Међутим, у свима случајевима када се чини пројекат за уношење појединих одредаба за Финансијски закон, те одреде морају бити ревитоване као законски чланови. У исто време мора се дати испртно и прецизно образложење потребе која оправдава учинени пројекат.

С погледом на незаконити и неправилни праксу нефинансијских овлашћења, која је се увек да у Финансијске законе, нарочито после рата и узела огромне размере, горња одредаба има свој знајај и своју вредност. Она је индикатор да ће се претати или бар умањити са употребом нефинансијских овлашћења у Финансијским законима, тако да ћемо можда брже него што смо се надали, имати *праве* Финансијске законе, као и *праве* нефинансијске законе. Ако се буду наши најважни фактори горње одреде при изради закона о буџету и Финансијских закона у опште, придржавајући, онда се неће више викати на Финансијске законе као на законе који садрже све друго само не оно што треба да садрже. А то ће бити од неопходне добити и за административну и за судство.

Dr. V. B.

Управа Адвокатског Дружења ва Србију и Црну Гору.

Управни Одбор:

Председник: г. *Добра С. Петковић*, адвокат,
Први потпредседник: г. *Љуб. В. Стефановић*, адвокат,

Други потпредседник: г. *Ана Павловић*, адвокат,
Секретар: г. *Стеван Јанковић*, адвокат,
Благјаник: г. *Теза Богатинчевић*, адвокат,

Чланови: г. г. *Милян Драговић*, др. *Јаков Чевековић*, др. *Фрух Лос*, *Милян Ахметић* и *Доброје Лум. Бранковић*, *1 адвокати из Београда.

Из унутрашњости: *Предраг Лукић*, адвокат из Битоља, *Лера Марковић*, адвокат из Бавева, *Дамјанче Бардуловић*, **2 адвокат из Скопља, *Драгутин Ранковић*, адвокат из Пожаревца и *Дража Петровић*, адвокат из Шапца.

Надзорни Одбор:

Председник: г. *Сотир Арнађеловић*, адвокат, Потпредседник: г. *Милян Атанасијевић*, адвокат,

Секретар: г. *Јован Здравоковић*, адвокат, Чланови: г. г. *Миљутин Поповић* и *Шлемађо Демајо*, адвокати из Београда.

Управа Клуба Београдских Адвоката

Управни Одбор:

Председник: г. *Ана Павловић*, адвокат, Чланови: г. г. *Стеван Сунђевић*, др. *Видан Стојадиновић*, *Миљутин Поповић*, др. *Видан О. Брагојевић*, адвокати.

Надзорни Одбор:

Председник: г. *Милян Драговић*, адвокат, Чланови: г. г. *Светозар Поповић*, *Миљкоје Петровић*, *Драгомир Николић* и *Шлемађо Демајо*, адвокати.

*1 у оставци због прелазна у судску струку.
**2 преминуо у 1925. год.

Дрелик: **Д. С. ПЕТКОВИЋ**, адвокат
Литографија и Штампарија
Косте М. Војковића
Поенкареева ул. 15. Београд

Власник:
у име
Дружења Јавних **Д. С. ПЕТКОВИЋ**, адвокат
Књегиниње Љубице Улица број 11.